

Znanstveno komuniciranje v novi dobi

mag. Teja Koler Povh

UL FGG

Letna znanstvena produkcija

- Letna znanstvena produkcija v 2010:
2,5 mio člankov
- Št. znanstvenih in strokovnih revij (2010):
25.000

(Kurtz, prosojnice Brody idr, pridobljene 2011:53-55/82)

Dilema avtorja

- Želim raziskovati!
- Želim objavljati!
- Kako zagotoviti vidnost in branost in odmev svoje objave?

- Zagotavljati moram:
 - aktualnost teme
 - kakovost objave
 - hitrost objave

Odprti dostop

- Gibanje v znanosti.
- Nov način komunikacije v znanosti.
- Nov poslovni model v založništvu.

Začetki odprtega dostopa

1991 : zaradi “krize serijskih publikacij” so fiziki kot prvi začeli koristiti prednosti spleta in so prednatise svojih del začeli shranjevati v prvem repozitoriju za fiziko visokih delcev ArXiv, ustanovljenem v Cernu (Švica).

1998: prva OD revija Journal of Medical Internet Research.

Vir: ROTH MATHYS, Dylan. 2011. Etat de la publication en Open Access dans les disciplines scientifiques présentes à l'EPFL. **Travail de Bachelor réalisé en vue de l'obtention du Bachelor HES. Lausanne, Haute École de Gestion de Genève (HEG-GE), Filière Information documentaire.**

Mednarodna odprto dostopna revija s področja gradbeništva

- ItCon : **Journal of Information Technology in Construction** <http://www.itcon.org/>
- Odprto dostopna od 1996.
- Predstavnik UL FGG je imel in ima še danes pomembno vlogo v uredniškem odboru revije v vsem obdobju izhajanja.

Začetki odprtega dostopa

Ključni dokumenti za odprti dostop:

- Budimpeštanska iniciativa (2002),
- Izjava iz Bethesde (2003) in
- Berlinska deklaracija o odprtem dostopu (2003).

Postavljajo temelje vsem nadaljnjim definicijam odprtega dostopa in pojasnjujejo pridobitve za vse deležnike znanstvene skupnosti.

Definicija odprtega dostopa

Suber (2007) definira, da je odprto dostopna objava

- elektronska,
- brezplačno dostopna na svetovnem spletu,
- prosta večine omejitev avtorskih pravic in licenciranja.

Značilnosti odprtega dostopa za uporabnike

- brezplačen,
- zagotovljen dostop do polnega besedila,
- takojšen,
- stalen, časovno neomejen,
- elektronski,
- brez omejitev iz avtorskega prava.

(Brody, Hajjem, Harnad, 2009)

Osnovni pobudniki za razvoj odprtega dostopa

Nove tehnologije:

- Internet.

Povečevanje povpraševanja:

- visoke cene mednarodnih informacijskih virov, predvsem periodike,
- vrednotenje raziskovalnega dela,
- težnja raziskovalcev k višjemu znanstvenemu vplivu.

Odprti : prosti dostop

odprti dostop (angleško open access)

celotno besedilo objave dostopno brezplačno

na spletnih straneh revije = zlata pot OD

na spletnih straneh avtorja = zelena pot OD

preko repozitorijev shramb = zelena pot OD

(Harnad, 2004b)

Odprti : prosti dostop

prosti dostop (angleško free access)

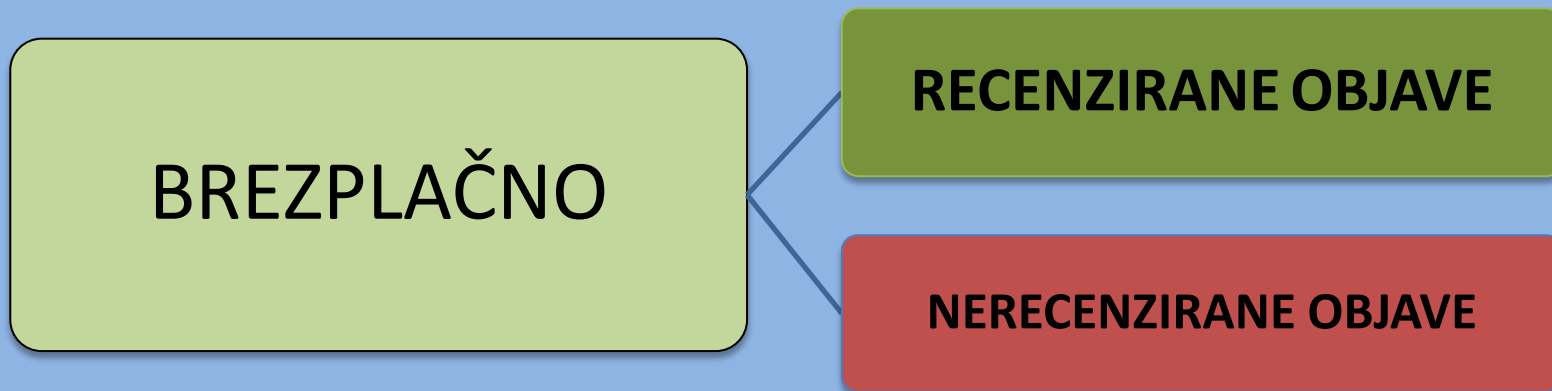
celotno besedilo objave dosegljivo preko **plačila**

naročnina na tiskano različico + doplačilo za e-različico,
plača uporabnik ali avtor

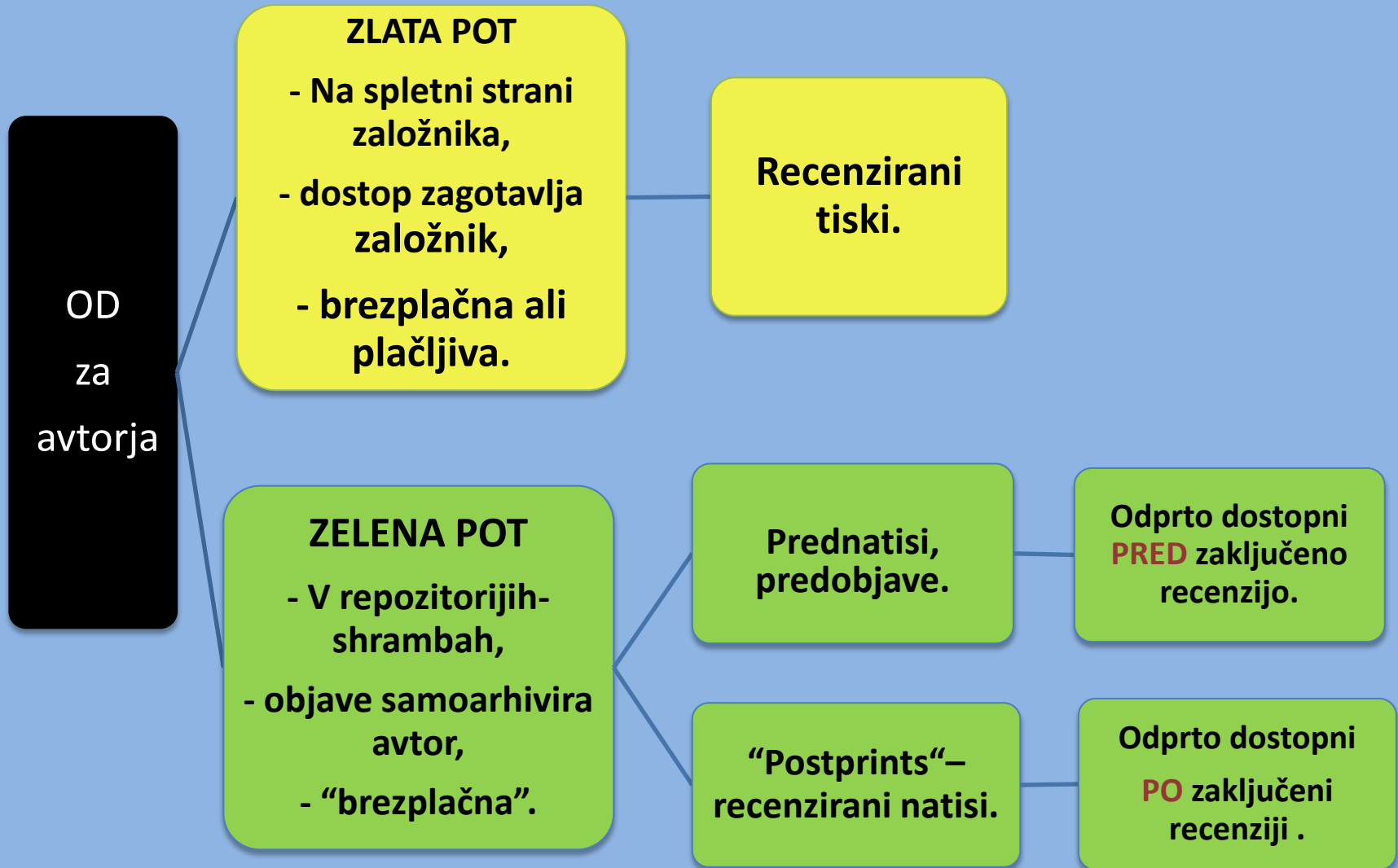
naročnina na tiskano različico + e-različica po embargu
(običajno 12 ali 6 mesecev)
“brezplačna” elektronska različica

(Harnad ,2004b)

OD za uporabnika

Zlata in zelena pot odprtega dostopa

Pridobitve OD za različne ciljne skupine - uporabniki

- takojšen dostop do rezultatov znanstveno raziskovalnega dela na globalni ravni,
- brezplačen dostop.

(Pöschl, 2007)

Pridobitve OD za različne ciljne skupine - avtorji

- transparentnost njihovega dela,
- avtorstvo nad idejami,
- zagotovljena citiranost,
- rast znanstvenega vpliva,
- navezava stikov z znanstvenimi vrstniki svojega področja.

(Pöschl ,2007)

Pridobitve OD za različne ciljne skupine - izdajatelji in založniki

- povečan vpliv revije,
- povečan ugled med založniki,
- povečan ugled in branost med uporabniki,
- večje možnosti za pridobivanje finančnih sredstev (iz proračuna in iz sponzorskih in donatorskih sredstev)

(Pöschl ,2007)

Pridobitve OD za različne ciljne skupine - knjižnice

- hitrejši pretok informacij do uporabnika,
- nadgrajena vloga knjižničarja:
 - strokovnjak informacijskih tehnik in tehnologij,
 - hkrati pa opravlja vse svoje tradicionalne vloge, vendar se le-tem zmanjšuje obseg,
 - kot sposoben komunikolog posreduje znanja uporabnikom.

(Pöschl ,2007)

Pridobitve OD za različne ciljne skupine - univerze

- **takojšen** dostop do **najnovejših** znanstvenih dognanj in objav,
- uporaba in možnost implementacije v študijski program in literaturo.

(Pöschl ,2007)

Pridobitve OD za različne ciljne skupine - državljani

- javni nadzor:
 - dostop do rezultatov znan. raz. dela na globalni ravni, financiranega iz njihovega davkoplačevalskega denarja,
- možnost posredovanja pobud:
 - javnosti namensko raziskovalno delo,
 - spremljanje -nadzor njihovega uresničevanja.

(Pöschl ,2007)

Preverba poslovnega modela revije

- seznam Sherpa/Romeo,
<http://www.sherpa.ac.uk/romeo/>
- repozitoriji – shrambe ,
 - DOAJ (<http://www.doaj.org>),
 - in drugi iz registra repozitorijev ROAR
<http://roar.eprints.org/>
- Google Scholar.

Seznam Sherpa/Romeo

Določila založnikov za avtorja

ZELENA: lahko samoarhivira
nerecenzirano predobjavo in
recenziran rokopis ali založnikovo
različico v formatu pdf

MODRA:lahko samoarhivira
recenziran rokopis ali založnikovo
različico v formatu pdf

RUMENA: lahko samoarhivira
nerecenzirano predobjavo

BELA: samoshranjevanje uradno ni
dovoljeno

Založbe

- Elsevier 60% vseh revij,
Springer in Wiley 14% vseh
revij, Maney Publishing,
Emerald, EGU, idr.
- Thomson Reuters, idr.
- Taylor and Francis, Wiley-
Blackwell, SAGE Publication,
idr.
- Thomas Thelford, Interscience,
ASCE, idr.

Repozitoriji – shrambe

- register repozitorijev ROAR <http://roar.eprints.org/>
- RepoziTORIJI
 - arXhiv: arXiv.org e-Print archive
701.220 objav – od jan. 1991
 - [PubMed Central](http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/) <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/>
2.129.250 objav – od feb.2001
 - [DOAJ Directory of Open Access Journals](http://www.doaj.org/) <http://www.doaj.org/>
670.000 objav iz **7.066 revij** – od dec. 2005
 - [Dlib.si](http://www.dlib.si/) <http://www.dlib.si/>
19.000 člankov, 1.500 knjig, idr. – od nov. 2005
 - **Repozitorij UL FGG DRUGG** <http://drugg.fgg.uni-lj.si/>
(1.500 objav, predvsem visokošolskih del) od dec. 2011

Dilema avtorjev

**Zakaj bi objavljali
po sistemu odprtega dostopa?**

Dejstva

- Zaradi večje, širše vidnosti OD objave,
- zaradi bolj zgodnje vidnosti OD objave,
- zaradi možnosti večje citiranosti OD objave,
- idr.

Razlogi, da avtorji ne objavijo po modelu OD

- nepoznavanje OD revij v svojem znanstvenem področju,
- nepoznavanje informacijske infrastrukture in neznanje uporabe za aktivno delo v digitalnem repozitoriju,
- bojazen avtorjev za kršenje avtorskih pravic, dogovorjenih z založnikom
- nepoznavanje liste založnikov in njihovih pogojev za pridobitev dovoljenja za samoarhiviranje, imenovane Sherpa/Romeo)
(Swan in Sheridan 2005).
- nezaupljivost, saj se bojijo zlorabe avtorstva svoje lastne znanstvene ideje,
- nimajo zagotovljenih sredstev za tovrstne objave (Dulle idr. 2010).

Zavračanje pomislekov

- z odprtodostopno objavo so avtorji bolje zaščiteni pred prikritim plagierizmom in obstrukcijo tekmecev.
- Hitrejša odmevnost in večja citiranost verodostojno izpričujeta in identificirata avtorstvo, predhodnost teme in s tem prevlado, lastništvo nad temo in prepoznavnost avtorjevih idej.

(Pöschl ,2009)

Poziv avtorjem

- Objavljajmo po sistemu odprtega dostopa!

Slovenske odprto dostopne revije

- Med 30. slovenskimi revijami, ki omogočajo brezplačno zlato pot odprtega dostopa, so
- Acta Chimica Slovenica,
- Geodetski vestnik,
- Materiali in tehnologije,
- Acta Geografica Slovenica,
- Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja,
- Dela (ZRC SAZU, Geografski Inštitut Antona Melika)
- Informatica,
- Knjižnica,
- Urbani izziv, prvih pet ima tudi že dejavnik vpliva.

Mednarodne odprto dostopne revije

- Preverite po Sherpa/Romeo
- ali DOAJ
- ali ROAR
- ali na spletni strani revije.

Mednarodne odprto dostopne revije - gradbeništvo

- ItCon : **Journal of Information Technology in Construction** <http://www.itcon.org/>
- Odprto dostopna od 1996.

Science Direct in OD in UL FG G

ISSN	Naslov
• 0309-1708	Advances in water resources
• 0926-5805	Automation in construction
• 0360-1323	Building and environment
• 0010-4485	Computer Aided Design
• 0045-7825	Computer Methods in Applied Mechanics and Engineering
• 0045-7949	Computers & structures
• 0925-8574	Ecological engineering
• 0952-1976	Engineering applications of artificial intelligence
• 0141-0296	Engineering structures : The Journal of Earthquake, wind and ocean engi.
• 0924-2716	ISPRS journal of photogrammetry and remote sensing
• 0143-974X	Journal of constructional steel research
• 0743-0167	Journal of Rural Studies
• 0264-8377	Land use policy
• 0093-6413	Mechanics research communications
• 0166-0462	Regional science and urban economics
• 0267-7261	Soil dynamics and earthquake engineering
• 0167-4730	Structural safety

WileyInterScience in OD in UL FG G

ISSN	Naslov
• 0171-5445	Bauphysik
• 0932-8351	Bautechnik
• 0005-9900	Beton- und Stahlbetonbau
• 1093-9687	Computer-aided civil and infrastructure engineering
• 0098-8847	Earthquake engineering & structural dynamics
• 1936-0584	Ecohydrology
• 1865-7362	Geomechanik und Tunnelbau
• 0636-9061	International journal for numerical and analytical methods in geomechanics
• 1434-2944	International Review of Hydrobiology
• 1320-5331	Lakes & reservoirs
• 1535-1459	River research and applications
• 0038-9145	Stahlbau
• Y505-7418	Steel construction : design and research

SpringerLink in OD in UL FG G

ISSN

Naslov

- 0949-7714 Journal of geodesy
- 1566-4910 Journal of housing and the built environment
- 1435-0211 Journal of wood science
- 1612-510X Landslides

Hvala za vašo pozornost!

teja.povh@fgg.uni-lj.si